

Büntetőeljárási eszközök alkalmazása a kartellek felderítésében

Gyömbér Kata

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés.....	3
2. Kartellek szabályozásának történeti kialakulása.....	3
3. Kartell fogalma.....	5
4. Kartelltilalomba ütköző megállapodások káros gazdasági hatásai.....	10
5. Versenyhatósági eljárás viszonya a büntetőeljárással.....	11
5.1. Bizottság és a tagállami versenyhatóságok hatásköre.....	11
5.2. Versenyfelügyeleti eljárás kezdete.....	12
5.3. Tényállás tisztázását szolgáló eszközök.....	16
5.3.1. Nyilatkozat vs. Vallomás.....	16
5.3.2. Tanú és szakértő.....	17
5.3.3. Megkeresés.....	21
5.3.4. Helyszíni kutatás/helyszíni szemle.....	22
5.4. Engedékenység.....	24
5.5. Nélkülözhetetlen bizonyíték szolgáltatásáért járó díj.....	27
6. Befejezés.....	28
7. Irodalomjegyzék.....	30

1. Bevezetés

A kartellek felderítésének igénye a 21. században aktuális témakör, mind nemzetközi, mind hazai tekintetben. Szükségszerű és hasznos a gazdaság kontinuitása és hatékonysága szempontjából a káros szerveződések felismerése és szankcionálása.

Évfolyamdolgozatom témájává azért választottam a felderítését elősegítő eszközök bemutatását, mert ezek segítenek átbillenteni a hatóságokat azon a ponton, amikor az ártatlannak látszó összebeszélések szankcionálható, tilalmazott magatartássá válnak. Ehhez a büntetőeljárás eszközrendszere nyújt alapot és segítséget, ezért a továbbiakban a versenyfelügyeleti eljárás és a büntetőeljárás kapcsolatát kibontva, azt a középpontba helyezve mutatom be ennek a metódusát. Először azonban ismertetem a kartellek szabályozásának történeti alakulását, mivel sok tekintetben segít megérteni a normatívák fontosságát, és rávilágít arra, hogy egyre bővelkedünk a technikai forrásokban, melyek hasznosnak bizonyulnak a tilalmazott kartellt előidéző tevékenységek leleplezéséhez. Ezek után a kartelltilalom megjelenési formáit fejtem ki részletesen, fogalmi elemeit rögzítve, mely egy még tisztázatlan cselekmény megítélésénél a tényállási elemek kimerítéséhez nyújt alapot. Ezt követően a versenykorlátozó megállapodás káros gazdasági hatásait emelem ki, mely értelmezhetővé, indokolhatóvá és szükségszerűvé teszi a szabályozás igényét.

Végezetül a központi téma kerül kibontásra, ahol is a büntetőeljárásban és versenyfelügyeleti eljárásban egyaránt alkalmazott eszközök hasonlóságait és különbségeit szerepeltetem eszközönként lebontva, és konklúzióként kitérek a nyomozóhatóságok kiterjedtebb jogkörére a GVH-val szemben, és ezáltal a potenciálisan hatékonyabb kartellfelderítés lehetőségének elősegítésére.

2. Kartellek szabályozásának történeti kialakulása

A kartellek káros jelenléte már a piacok működésének kezdete óta jelentős mértékű, hiszen a szabadpiaci versenyt korlátozza, ez ellen már a rómaiak korában Augustus császár is fellépett a lex Iulia de annona meghozatalával, emellett később Zénó bizánci császár edictuma is büntette az árörögzítést. A 13. század jelentős kartell elleni fellépése II. Vencel nevéhez fűződik, aki bányászati törvényével tiltotta az érckereskedők árfelhajtó

szövetségeit.¹ A monopólium negatív következményei Angliában fogalmazódtak meg először a Darcy v. Allin, illetve East India Company v. Sandys ügy kapcsán a 17. században. Ezt követően a felvilágosodás szellemét Adam Smith és a laissez-faire határozta meg, melynek alapja a verseny pozitív hatásának beismerése volt. A szabadpiaci verseny hosszútávon jólétnövelő hatást eredményez, ezenkívül innovációra ösztönöz, több választási lehetőséget biztosít a fogyasztók számára, globális versenyképességet javító hatása van, illetve kedvezőbb árakat eredményez (árverseny és fogyasztók megnyerése miatt), tehát ha önös érdekeik szerint szabadon hagyják cselekedni az egyéneket, azzal úgy is a közérdeket mozdítják elő, és ebben a láthatatlan kéz működik közre.² A modern versenyjog születése a Sherman Act létrejöttéhez köthető, mely tiltotta a versenykorlátozó megállapodásokat és a monopolizációt³: „Bármely ténykedés, szerződés, megállapodás, tröszt vagy összeállás... azzal a céllal, vagy amely a teljes és szabad verseny korlátozását okozhatja, vagy növelheti a vevők költségeit... a közérdekkel ellentétes, jogellenes és semmis.”⁴ bár a végleges verzióban a szöveg változtatásokon ment keresztül.⁵ Ez a szabályozás kisebb vitát váltott ki a versenypolitika és tulajdonjogi védelem fontossága kapcsán a Legfelsőbb Bíróságon, melynek következtében két további törvény is született: Clayton Act, Federal Trade Commission Act.⁶ A New Deal változást hozott a gazdaságban, F. Roosevelttel kifejezetten a nagyvállalatok ellen kívánt fellépni.⁷ Európában ezzel szemben a kartellek helyzete olyan szinten volt szükséges, hogy az államok szövetségre léptek egymással az acél iparágban, emiatt 1929-ig folyamatosan erősödött is a jelenlétük, sőt a gazdasági világválság alatt is 40%-os volt az uralmuk. 1927-ben merült fel a nemzetközi kartellek szabályozási igénye, de ezen kezdeményezés ellen több állam is tiltakozott.⁸ A londoni konferencia azonban meghozta a szükséges változást a kartellek felügyeletének és ellenőrzésének szabályozása kapcsán.⁹ Ambivalens érzések keringenek a kartellek kapcsán a gazdaságban, hiszen a laissez-faire elmélet bukása után igenis szükséges volt a beavatkozás a piaci tevékenységekbe a jólét biztosítása céljából, akár

¹ Versenytükör, Különszám II., XII. évfolyam, GVH, Budapest, 2016, 5.o.

² http://www.andrastoht.hu/files/versenypolitika_es_szabalyozas.pdf Utolsó letöltés ideje: 2016. április 22.

³ Versenytükör, 2016, 7.o.

⁴ Peritz Rudolph J. R.: Competition policy in America, 1888-1992: history, rhetoric, law, Oxford University Press, New York; Oxford, 1996, 13.o.

⁵ Peritz Rudolph J. R.: Competition policy in America, 1888-1992: history, rhetoric, law, Oxford University Press, New York; Oxford, 1996, 14-20.o.

⁶ Versenytükör, 2016. 7.o.

⁷ Wells Wyatt C.: Antitrust and the formation of the postwar world, Columbia University Press, New York; Chichester, 2002, 34.o.

⁸ Versenytükör, 2016. 9.o.

⁹ Versenytükör, 2016. 10.o.

kereskedelmi szövetségek létrehozása által, ugyanakkor ez a tolerancia a második világháború után szigorodott, és napjainkra kriminális vetülettel bírnak a kartell tevékenységek.¹⁰

A magyar jogrendszerben a második világháború után elsőként a tisztességtelen gazdasági tevékenységről szóló 1984. évi IV. törvény (Tgtv.) foglalkozott a kartellek tilalmával, ez rendkívül modernnek tekinthető a maga korában, hiszen a megállapodás mellett az összehangolt magatartást és a vertikális versenykorlátozó megállapodást is tiltotta, utóbbit a továbbeladási ár meghatározásának tilalmaként, emellett általános kivételt is megfogalmazott a tilalmazás alól. Ez a törvény mind magánjogi, mind közjogi szankciók alkalmazását is lehetővé tette.

A rendszerváltás új törvényt hozott létre a tisztességtelen piaci magatartásról szóló 1990. évi LXXXVI. törvény (Vtv.) formájában, mely a Tgtv.-re építette szabályozását, azonban a jogharmonizációs kötelezettségek teljesítése igényelte egy új versenytörvény létrehozását, mely képes volt alkalmazkodni a gyors gazdasági változásokhoz. (Tpvt.)

Ez az új törvény az EU-s szabályozást követve rögzítette tilalmazott magatartásként az eddigiek mellett a vállalkozások társulásainak döntését, továbbá a vertikális megállapodásokra teljes egészében kiterjesztette a tilalmat, ezen kívül a polgári jogi szankciók érvényesülésének helyzetét is egyértelműsítette, és a kivételek, mentesülések rendszerét is újraszabályozta.¹¹

3. Kartell fogalma

A versenykorlátozó megállapodások mind az Európai Unió jogrendszerében, mind a magyar jogban szabályozásra kerültek. Fogalmi elemeinek ismertetését érintőlegesen fejtem ki belefoglalva egyszerre a közösségi és nemzeti szabályozást is.

Az EUMSZ 101. cikke foglalja magába a versenykorlátozó megállapodás tilalmát:

¹⁰ Versenytükör, 2016. 13.o.

¹¹ Kommentár a tisztességtelen piaci magatartás és versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvényhez, GVH, Budapest, 2014, 141-143.o.

„101. cikk

(az EKSz. korábbi 81. cikke)

(1) A belső piaccal összeegyeztethetetlen és tilos minden olyan vállalkozások közötti megállapodás, vállalkozások társulásai által hozott döntés és összehangolt magatartás, amely hatással lehet a tagállamok közötti kereskedelemre, és amelynek célja vagy hatása a belső piacon belüli verseny megakadályozása, korlátozása vagy torzítása, így különösen:

a) a beszerzési vagy eladási árak, illetve bármely egyéb üzleti feltétel közvetlen vagy közvetett rögzítése;

b) a termelés, az értékesítés, a műszaki fejlesztés vagy a befektetés korlátozása vagy ellenőrzése;

c) a piacok vagy a beszerzési források felosztása;

d) egyenértékű ügyletek esetén eltérő feltételek alkalmazása az üzletfelekkel szemben, ami által azok hátrányos versenyhelyzetbe kerülnek;

e) a szerződések megkötésének függővé tétele olyan kiegészítő kötelezettségeknek a másik fél részéről történő vállalásától, amelyek sem természetüknél fogva, sem a kereskedelmi szokások szerint nem tartoznak a szerződés tárgyához.

(2) Az e cikk alapján tiltott megállapodás vagy döntés semmis.

(3) Az (1) bekezdés rendelkezéseinek alkalmazásától azonban el lehet tekinteni az olyan esetekben, amikor

— vállalkozások közötti megállapodás vagy megállapodások csoportja;

— vállalkozások társulásai által hozott döntés vagy döntések csoportja;

— összehangolt magatartás vagy összehangolt magatartások csoportja hozzájárul az áruk termelésének vagy forgalmazásának javításához, illetve a műszaki vagy gazdasági fejlődés előmozdításához, ugyanakkor lehetővé teszi a fogyasztók méltányos részesedését a belőle eredő előnyből anélkül, hogy:

a) az érintett vállalkozásokra olyan korlátozásokat róna, amelyek e célok eléréséhez nem nélkülözhetetlenek;

b) lehetővé tenné ezeknek a vállalkozásoknak, hogy a kérdéses áruk jelentős része tekintetében megszüntessék a versenyt.”¹²

Ezt a tilalmat a magyar jogban a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény (Tptv.) 11.§ tartalmazza:

„A gazdasági versenyt korlátozó megállapodás tilalma

11. § (1) Tilos a vállalkozások közötti megállapodás és összehangolt magatartás, valamint a vállalkozások egyesülési jog alapján létrejött szervezetének, köztestületének, egyesülésének és más hasonló szervezetének (a továbbiakban együtt: vállalkozások társulása) a döntése (a továbbiakban együtt: megállapodás), amely a gazdasági verseny megakadályozását, korlátozását vagy torzítását célozza, vagy ilyen hatást fejthet, illetve fejt ki. Nem minősül ilyennek a megállapodás, ha egymástól nem független vállalkozások között jön létre.

(2) Ez a tilalom vonatkozik különösen:

a) a vételi vagy az eladási árak, valamint az egyéb üzleti feltételek közvetlen vagy közvetett meghatározására;

b) az előállítás, a forgalmazás, a műszaki fejlesztés vagy a befektetés korlátozására vagy ellenőrzés alatt tartására;

c) a beszerzési források felosztására, illetve a közülük való választás lehetőségének korlátozására, valamint az üzletfelek meghatározott körének valamely áru beszerzéséből történő kizárására;

d) a piac felosztására, az értékesítésből történő kizárásra, az értékesítési lehetőségek közötti választás korlátozására;

e)

f) a piacra lépés akadályozására;

g) arra az esetre, ha azonos értékű vagy jellegű ügyletek tekintetében az üzletfeleket megkülönböztetik, ideértve olyan árak, fizetési határidők, megkülönböztető eladási vagy vételi feltételek vagy módszerek alkalmazását, amelyek egyes üzletfeleknek hátrányt okoznak a versenyben;

h) a szerződéskötés olyan kötelezettségek vállalásától történő függővé tételére, amelyek természetüknél fogva, illetve a szokásos szerződési gyakorlatra figyelemmel nem tartoznak a szerződés tárgyához.

¹² <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=HU> Utolsó letöltés ideje: 2016. április 22.

(3) Azokat a jogkövetkezményeket, amelyeket e törvény az (1) bekezdésben meghatározott tilalom megszegéséhez fűz, együttesen kell alkalmazni a Polgári Törvénykönyvben a jogszabályba ütköző szerződésre előírt jogkövetkezményekkel.”

Mindkét szabályozás alanyi hatályának meghatározásához először a vállalkozás fogalmát célszerű tisztázni, mely több szempont alapján azonosítható. Ezek közé sorolandó a gazdasági-piaci önállóság ismérve, továbbá az autonóm egységként való megjelenés a piacon.¹³ Ez a fogalom funkcionálisnak tekintendő, hiszen egy magatartás kapcsán kell megvizsgálni, hogy az azt tanúsító szervezet ebben a minőségében vállalkozásnak tekinthető-e. (146.o.) A vállalkozások mellett azok társulásaira is kiterjed az imént említett szabályozás, melyet több döntés is alátámaszt. (Mastercard-ügy¹⁴, Wouters-ügy¹⁵) Az előbbieken alapján ezt is funkcionálisan kell megítélni, azonban ennek a fogalomnak nem eleme a gazdasági tevékenység, mert „nem kell piaci magatartást tanúsítania ahhoz, hogy magatartása versenyjogilag értékelhető legyen.”¹⁶ Ezeken kívül a kapcsolt, részesedési viszonyban lévő vállalatok kategorizálása is fontos a 101. cikk kapcsán. Ebben a tekintetben azt fontos megállapítani, hogy versenyjogilag önálló jogalanyisággal rendelkeznek-e, illetve, hogy egy adott magatartás kapcsán tényleges irányítás, befolyásolás megvalósult-e.¹⁷

A következő fogalmi elem a tilalmazott magatartások kibontása. A cikk szövege említi a vállalkozások közötti megállapodást, a társulások által hozott döntést, továbbá az összehangolt magatartást. Ezen formák meghatározása lényegtelen, másodlagos szempont, amennyiben az együttműködés tartalmilag megvalósul.¹⁸

A megállapodás fogalomköre igen tág, nem azonosítható a polgári jogban használatos szerződéssel, annál kiterjedtebb¹⁹, és formai követelményektől mentes, hiszen a szóbeli megegyezések (gentlemen's agreement) is e kategória alá sorolhatóak, ezen kívül a kartellben való részvétel úgy is megalapozható, ha olyan megállapodásban működik közre az adott vállalkozás, amely nem a fő tevékenységének piacán okoz versenykorlátozást.²⁰

¹³ Berke Barna – Papp Mónika: Az Európai Unió gazdasági joga II. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2013. 30.o.

¹⁴ T-111/08.sz., Mastercard és mások kontra Bizottság-ügy

¹⁵ C-309/99.sz., Wouters-ügy

¹⁶ Vj-1/2008., 49. bek.; Vj-36/2008., 31. bek.; Vj-051/2008., 31. bek.; Vj-99/2008., 25. bek.; Vj-143016/2008., 34. bek.; Vj-74/2003., 78. bek.; Vj-51/2005.

¹⁷ Berke-Papp, 2013, 33-37.o.

¹⁸ Berke-Papp, 2013, 37.o.

¹⁹ Kommentár, 2014, 152.o.

²⁰ Berke-Papp, 2013, 38.o.

Egy másik nézet szerint maga a megállapodásnak a fogalma használható az összes tilalmazott magatartást egybe foglaló legtagabb értelemben vett terminusaként.²¹

Az összehangolt üzleti magatartás esetén a piac, termék vagy szolgáltatás jellemzőit, üzleti kapcsolatok összefüggéseit, az irányadó üzleti gyakorlatot, a fogyasztási szokásokat és a verseny normális állapotának értékelését kell vizsgálni, ahhoz hogy meg lehessen állapítani a létezését.²² Olyan közlések tekinthetők ennek, melyek nem minősülnek megállapodásnak akarategység hiányában, azonban csökkentik egymás információhiányát, egymás versenyösztönzőit.²³

A vállalkozások társulásai által hozott döntések lényege abban mutatkozik meg, hogy funkcióját tekintve szintén összehangolt magatartás, azonban célzatos, koordinációs jellegű bizonyítás hiányában is szankcionálható legyen e tevékenység, továbbá nem szükségszerű az sem, hogy a döntések kötelező erővel rendelkezzenek.²⁴ Nem definiálható, hogy mit tekintünk döntésnek, ez a gyakorlat alapján következtethető ki, mint például egy szervezet közgyűlésének, ügyintéző szervének a döntése²⁵, továbbá minden olyan megnyilvánulás, ami szándék szerint korlátozza a gazdasági versenyt.²⁶

A tilalom következő eleme a versenyellenes cél, hatás, melyet ismét a gyakorlat tölt meg tartalommal definíció hiányában. Vannak bizonyos célok, amik önmagukban is versenykorlátozónak minősülnek, melyek tételesen meg is jelennek a tilalomban, továbbá a vertikális kapcsolatokon belül cél szerint versenykorlátozónak minősülnek az exporttilalmi, továbbeladási árat meghatározó, egyéb kikötések.²⁷ A szabályozás több módszert is megjelenít, azonban ezek nem előfeltételei egymásnak, bármelyik jelenléte megvalósítja a tényállást, nem szükséges a tényleges vagy potenciális hatás vizsgálata, ha a versenykorlátozó cél bizonyítható.²⁸ A versenyellenes hatás megállapításának elemei közé sorolandó: a versenyellenes magatartás átfogó gazdasági közege, piac és verseny jellemzői, a versenyre gyakorolt hatás értékelhető mértéke, releváns piac meghatározása.²⁹

²¹ Nagy Csongor István: Kartelljogi kézikönyv hvg-orac, budapest, 2008, 269.o.

²² Berke-Papp, 2013, 39.o.

²³ Kommentár, 2014, 165.o.

²⁴ Berke-Papp, 2013, 43.o.

²⁵ Vj-1/2008., 40.bek.; Vj-74/2003., 78. bek.; Verband der Sachversicherer eV kontra Bizottság 45/87. sz. ügy

²⁶ Kommentár, 2014. 177.o

²⁷ Berke-Papp, 2013, 59.o.

²⁸ Kommentár, 2014. 182.o.

²⁹ Berke-Papp, 2013, 61.o.

4. Kartelltilalomba ütköző megállapodások káros gazdasági hatásai

A fentiekben ismertettem a közösségi és nemzeti jogrendszerben szereplő versenykorlátozó megállapodást tiltó tényállás elemeit. A Tpv-t.-ben a generálklauzulát kibontja egy példálózó jellegű felsorolás, mely a kartelltilalmi ismert magatartásokra vonatkozik.³⁰

Az imént említett magatartásmintákkal, és a korábban kifejtett megállapodásfajtákkal a gazdasági versenyt olyan módon amortizálja, hogy annak elsődleges elszenvedői maguk a fogyasztók. Ezen piaci szereplők lehetőségeit oly módon korlátozzák, amellyel a termékek árainak növekedését eredményezik, vagy az áruk széleskörű megjelenésének visszaesését, illetve az egyes termékek közötti választási opció aláadását okozzák.³¹ Ezek a károk számszerűsíthetők: A Gazdasági Versenyhivatal által 2002 és 2007 között felderített húsz legnagyobb kartell, a középutas, 25 százalékos felár esetén, minden magyar állampolgárt fejenként mintegy 10 ezer forinttal károsított meg.³² Továbbá a horizontális megállapodások negatív hatásai közé sorolandó az innováció csökkenése, illetve az áruk minőségére is negatív piaci hatásokat indukál.³³ Vertikális korlátozások káros hatásaira példaként szolgál a piackizáró hatás, márkán belüli verseny korlátozása, továbbá közösségi szempontból a piaci integráció akadályozása is.³⁴

Tulajdonképpen a kartellben részt vevő tagok profitját maximalizálja a tilalmazott magatartás megvalósítása: „a kartell arra szolgál, hogy növelje a kartelltagok profitját, jólétét. A „jólétmegmaradás törvényéből” következik azonban, hogy ha az adott összegű jólétből a vállalatok többet kapnak, akkor a fogyasztók kevesebbhez jutnak - ahhoz képest, mintha a piacon egészséges verseny uralkodna.” (zéró összegű játszma)³⁵

Ezek a bár ismert, ám nem kívánatos hatások ellenére rendkívül nehézkes a kartell jelenlétének bizonyítása, mert írásos szerződés szerkesztése hiányában, egyéb módokon folyik az információcsere, megállapodás. A következőkben a bizonyítás nehézségére helyezem a hangsúlyt és bemutatom a kartell felderítését elősegítő büntetőeljárási eszközöket.

³⁰ Nagy, 2008. 356.o.

³¹ [http://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/miko_sandor_a_magyarorszagi_kozbeszerzesi_kartellek_es_gazdasagi_jogi_hatasaik\[jogi_forum\].pdf](http://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/miko_sandor_a_magyarorszagi_kozbeszerzesi_kartellek_es_gazdasagi_jogi_hatasaik[jogi_forum].pdf) 13.o. Utolsó letöltés ideje: 2016. április 22.

³² http://kgk.sze.hu/images/dokumentumok/kautzkiadvany2013/kreativ/kucseber_laszlo.pdf Utolsó letöltés ideje: 2016. április 22.

³³ Nagy, 2008. 407.o.

³⁴ Nagy, 2008. 415.o.

³⁵ <http://cegvezetes.hu/2003/08/versenyjog-vallalkozasoknak/> Utolsó letöltés ideje: 2016. április 22.

5. Versenyhatósági eljárás viszonya a büntetőeljárással

Véleményem szerint a gazdasági versenyt korlátozó megállapodási tilalom (Tpv. 11.§) valójában úgy viselkedik, mint a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényben (Btk.) szereplő valamennyi büntetőjogi tényállás, mely elemeinek megvalósulásának bizonyítása esetén, a cselekmény szankcionálhatóvá válik, ennek a felderítésére szolgál a versenyhatósági eljárás, mely olyan eszközökkel operál, mint a büntetőeljárás a Btk.-ba ütköző cselekmények esetén.

Először is fontos leszögeznünk, hogy a két rendszer eltérésének legfontosabb oka a közösségi szabályozásból származtatható, mert míg büntetőjogilag az állam a büntetőhatalom, melynek döntését köteles minden más ország elismerni, addig versenyjogi szempontból adott esetben az Európai Unió Bizottsága, mint versenyhatóság döntése az irányadó.

Ebből kifolyólag ismertetném először a Bizottság és a tagállami versenyhatóság egymáshoz való viszonyát.

5.1. Bizottság és a tagállami versenyhatóságok hatásköre

Az 1/2003/EK tanácsi rendelet szakítva a centralizált rendszerrel egy hatáskörmegosztáson alapuló struktúrát hozott létre az Eu-versenyjog alkalmazásában, mely alapján eldönthető az eljáró hatóságok szupremáciája.³⁶

A 101. cikk alkalmazására mind a Bizottság, mind a tagállami versenyhatóság jogosult, amennyiben a tilalmazott magatartás hatással van a tagállamok közötti kereskedelemre. Bizottsági közlemények, iránymutatások határozzák meg, mikor, milyen helyzetben lévő tagállam tekinthető a legjobb helyzetben lévőnek ahhoz, hogy a vizsgált ügyet eldöntse. A Bizottság hatásköre akkor kerül előtérbe, amikor az adott megállapodás több mint három tagállamban fejt ki hatását, illetve ha olyan szabály alkalmazására van szükség, melyre kizárólagosan a Bizottság jogosult, továbbá olyan esetekben, ahol a leghatékonyabban a Bizottság tud eljárni, legutolsó sorban pedig, ha az EU érdeke megkívánja, hogy Bizottság általi határozat szülessen az ügyben. A Bizottság eljárása kizárja a tagállami versenyhatóság eljárását, fordítva azonban a Bizottság indíthat eljárást, miután a tagállami

³⁶ Berke-Papp, 2013, 113.o.

versenyhatóság már intézkedik az ügyben, azonban ezt csak úgy teheti meg, ha előtte konzultál a nemzeti versenyhatósággal. Ettől szigorúbb szabály azonban, hogy akár magához is vonhat olyan ügyet, melyben tagállami hatóság már eljárási cselekményt foganatosít (primus inter pares jelleg).

Ezzel szemben a tagállami versenyhatóság előtt folyamatban lehet ugyanaz az ügy saját belátására bízva, hogy megszünteti vagy felfüggeszti-e saját eljárását, esetleg folytatja tovább.³⁷

Tagállami versenyhatóság általi eljárás során nem kap teljesen szabadkezet a jogalkalmazás, hiszen létezik egy konvergencia szabály, mely azt tűzi ki célul, hogy tagállam ne tilthasson olyan magatartást, amit az EU versenyjoga nem tilt.³⁸ Ez segíti elő a jogharmonizációt, hogy egy nemzeti eljárásban is érvényesüljön az EU-jog.

5.2. Versenyfelügyeleti eljárás kezdete

A hatáskörök tisztázása után a nemzeti versenyhatósági eljárást ismertetem a büntetőeljárással párhuzamba vonva. A magyar szabályozásban a Tpv. 45.-46.§ alapján a Gazdasági Versenyhivatal jár el a versenyfelügyeleti eljárások kapcsán, és illetékessége az ország egészére kiterjed. A GVH szerepét ebben az eljárásban a vizsgáló kapcsán az ügyészséggel, míg a versenytanács tekintetében a bírósággal érdemes összehasonlítani. Illetékességüket tekintve az ügyészség, illetve a bíróság sokkal árnyaltabb és szerteágazóbb, de az a büntetőjogi jelleg miatt, annak terjedelmes voltának köszönhető, nem is beszélve arról, hogy mind az ügyészség, mind a bíróság nem csak a büntetőjog kapcsán lát el igazságszolgáltatási feladatokat.

A vizsgáló, illetve ügyész tevékenységének megkezdéséhez szükséges egy azt kiváltó cselekmény, melynek a versenyfelügyeleti eljárásban a jogsértés hatóság tudomására jutása felel meg, emellett pedig a panaszt, bejelentést sorolnám ide, mely taxatív nem eleme a versenyfelügyeleti eljárásnak, azonban annak megindulására okot szolgáltatathat. Ennek az eljárást kiváltó cselekménynek a büntetőeljárási jogi megfelelője bűncselekmény gyanújának a hatóság tudomására jutása, illetőleg a feljelentés, bejelentés, mely adott esetben úgyszintén eljárást indító funkcióval rendelkezik.

³⁷ Berke-Papp, 2013, 114-115.o.

³⁸ Wish, R.: Competition Law. Oxford University Press, 2009. 77.o.

A hatósági tudomásra jutás egyértelműsége miatt csak a bejelentés, panasz és feljelentés fogalmát magyaráznám meg.

A bejelentés a Tpv. rendelkezése szerint egy olyan szabályosan kitöltött űrlap, melyet a Gazdaság Versenyhivatal tesz közzé, és a hatósághoz is kell benyújtani. Ez az űrlap akkor tekinthető szabályosnak, ha tartalmazza a bejelentés elbírálásához szükséges tényeket, ezen belül az űrlapot kitöltő személy azonosításához szükséges adatokat, továbbá annak az adatait is, akit a bejelentésben jogsértéssel vádolnak, magát a jogsértést megvalósító cselekmény leírását, az érintett piac meghatározásához szükséges adatokat, a jogsértés időtartamát, és a bejelentő állításait alátámasztó tényeket, bizonyítékokat.³⁹ Bejelentést bárki tehet a GVH hatáskörébe tartozó jogsértés miatt.⁴⁰ A bejelentés a büntetőeljárás oldalán is értelmezhető fogalom, ez a hivatalból megindult eljárásnak ad alapot.

A panasz megfogalmazása a bejelentésből indul ki, és minden olyan beadványt panasznak minősül, amelyet a Gazdasági Versenyhatóság nem tekint bejelentésnek.⁴¹

A feljelentés a tankönyvi definíció szerint egy olyan formamentes közlés, mely vagy meghatározott személy, vagy ismeretlen ellen irányul, konkrét adatot tartalmaz valamely bűncselekmény gyanújára vonatkozóan, és ezt vagy a nyomozóhatóságnál teszi a feljelentő, vagy az ügyésznél eljárás indítása céljából.⁴²

Az eddig említettek mind hozzásegítenek a kartellek felderítéséhez, hiszen ez a laikusok kezében lévő eszköz, a hatóság jelenlétének hiányát pótolhatja bizonyos esetekben. A feljelentést is ide tartozónak ítélem, mert a Btk. tilalmazza a versenyt korlátozó megállapodást közbeszerzési és koncessziós eljárásban, így a feljelentés alapot adhat egy kartell felderítésének a büntetőeljárás keretei között.

A vizsgáló, ahogy az ügyész is az eljárást kiváltó cselekmény megtörténtét követően a tényállás tisztázásához bizonyítékot gyűjt. Ezt a versenyjog bizonyítási eljárásnak tekinti, azonban a büntetőeljárás során a bizonyítási eljárást a tárgyaláson folytatja le a bíróság, emiatt ezt a Be. a nyomozati szakasznak titulálja. A vizsgálati szakaszt jelentéssel zárja, melyben a tényállás tisztázásán túl indítványt is tehet az ügy végkimenetelére a versenytanács számára. Ezzel a vizsgálati szakasz le is zárul, ha azonban a versenytanács

³⁹ Tpv. 43/H. § (1)

⁴⁰ Tpv. 43/G. § (1)

⁴¹ Tpv. 43/I. § (1)

⁴² Erdei Árpád-Hack Péter-Holé Katalin-Király Eszter-Koósne Mohácsi Barbara: Büntetőeljárás jog I., ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2014, 211.o.

indokoltnak tartja az iratok visszaadását, további vizsgálati cselekmények, vagy az eljárás kiterjesztése végett, akkor ismételten vizsgálati szakaszba kerül az eljárás, amit egy új, vagy egy kiegészítő vizsgálati jelentés zár le. Ez azonban nem lehetetleníti el a versenytanács számára bizonyítási eljárás lefolytatását.⁴³

A kimerítő bizonyítás fontossága abban mutatkozik meg, hogy a bizonyítási terhet a jogsértést állító fél vagy hatóság viseli. Ebből kifolyólag a döntéshozatalhoz szükségszerű tényállást a hatóságnak kell tisztázni, és ehhez bizonyítási eljárást kell lefolytatni, ha nem áll rendelkezésre megfelelő adat. A bizonyítási teher mellett fontos megemlíteni a bizonyítékok értékelését és a bizonyítási mércét. Ezek kifejtésekor a Tpvt. mögöttes szabályként a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvény (Ket.) rendelkezéseit alkalmazza. A bizonyítási mércét a Ket. 50. § (6) bekezdése fejti ki, mely szerint a bizonyítékok értékelésének jellemzője, hogy azokat egyenként és összességükben értékeli a hatóság, és az ez alapján kialakult meggyőződés szerint megállapítja a tényállást. A bizonyítékok értékelésénél szintén az 50. § tartalmazza az erre vonatkozó szabályozást. A 3. Bekezdés a bizonyítást nem igénylő hatóság által hivatalosan ismert és köztudomású tényekre vonatkozik, a 4. Bekezdés az olyan bizonyítékokra vonatkozik, melyek abban az esetben használhatóak fel, ha a tényállás tisztázását megkönnyítik, bizonyítéknak tekinti az ügyfél nyilatkozatát, az iratot, a tanúvallomást, a szemléről készült jegyzőkönyvet, a szakértői véleményt, a hatósági ellenőrzésen készült jegyzőkönyvet és végezetül a tárgyi bizonyítékot. Az 5. Bekezdés pedig a szabad bizonyítás elvét taglalja, azonban törvény előírhat kifejezett bizonyítási eszközt, mely kizárólagosan használandó bizonyos határozat meghozatalakor, jogszabály is meghatározhat kötelező bizonyítási eszközt meghatározott ügyekben, illetve előírhatja valamely szerv kikérését.

Az EUB ítélkezési gyakorlatában kifejtett álláspont szerint a kizárólagos bizonyítási mérce azt jelenti, hogy egy bizonyíték elég meggyőző a bíró számára a tények bizonyítása tekintetében, tehát a meggyőződés kialakítása tekintetében van szerepe.

Ehhez kapcsolódóan a büntetőeljárással párhuzamot vonva az Alkotmánybíróság kimondta: „[70] 4.2. Az Alkotmánybíróság szerint a kétséget kizáróan nem bizonyított tényeknek a terhelt terhére való értékelésének tilalma – az ártatlanság vélelmének részeként – a versenyfelügyeleti ügyekben is köti a hatóságot, illetve felülvizsgálatot végző

⁴³ Kommentár, 2014. 552.o.

bíróságokat. Ez összhangban áll az EJEB gyakorlatával, illetve az Európai Unió Bíróságának felfogásával is.

[71] Ez azt jelenti, hogy a versenyjogi felelősséget megalapozó összes jelentős tény a GVH-nak kell bizonyítania, azon tények pedig, melyek valósága tekintetében kétség merül fel, az eljárás alá vont javára veendő figyelembe. A GVH-nak a bizonyítási kötelezettség teljesítéséről a jogsértés megállapításáról és a bírság alkalmazásáról szóló határozatában kell számot adnia azzal, hogy döntésének indokolásában meg kell jelölnie a megállapított tényállást és az annak alapjául elfogadott bizonyítékokat, az eljárás alá vont vállalkozás által felajánlott, de mellőzött bizonyítást és a mellőzés indokait, a mérlegelési jogkörben hozott döntés tekintetében (mint a bírság mértéke) a mérlegelésben szerepet játszó szempontokat és tényeket [lásd: Ket. 72. § (1) bekezdés e) pont]. A bizonyítás során a hatóság közvetett bizonyítékokat is felhasználhat, úgyszintén a piac szerkezetére vonatkozó adatokat, számításokat, gazdasági modelleket, stb. is, még akkor is, ha ez utóbbiak – egyébként a szakértői véleményekre is jellemző módon – esetenként bizonytalan elemeket, illetve bizonyos fokú valószínűségi bizonyítást is magukban hordoznak a tudomány adott állásához igazítottan. A GVH által megállapított tényállás azonban nem alapulhat pusztán spekuláción és feltételezéseken, annak ellentmondásmentes bizonyítékokon kell nyugodnia. Az eljárás alá vont vállalkozásoknak lehetőségük kell, hogy legyen arra, hogy a GVH megállapításaival szembeni észrevételeiket előadják, a bizonyítékaikat – a jóhiszeműség és a relevancia elveinek a betartásával – bemutathassák, a GVH következtetéseit megcáfolják.”⁴⁴

A Kúria ezen kívül azt is leszögezte, hogy a versenyfelügyeleti eljárás EJEB gyakorlata alapján történő „büntető” jellegűnek minősítés nem jelenti azt, hogy a büntetőeljárás szabályai alkalmazandók.⁴⁵ Ez a kijelentés bár elhatárolja a büntetőeljárás regulációt a versenyfelügyeleti eljárástól, ugyanakkor alátámasztja és megalapozza összehasonlítási szándékom, hiszen tulajdonképpen a büntetőeljárás módszereire épít, annak módszereit alkalmazza. Ezt alátámasztja a luxemburgi törvényszék álláspontja is, hiszen kimondja: „Másfelől hangsúlyozni kell, hogy még ha a versenyjog kétségkívül kvázi büntető jellegű is, mégsem képezi a büntetőjog „központi területének” részét.”⁴⁶

⁴⁴ 30/2014. (IX. 30.) AB határozat

⁴⁵ Kfv.III.37.690/2013/29.

⁴⁶ T-541/08.sz. Sasol kontra Európai Bizottság 2014. július 11-én hozott ítélete 206. pont

5.3. Tényállás tisztázását szolgáló eszközök

A korábbiakban már említést tettem néhány, a kartellek felderítését szolgáló eszközről, melyként a panasz, bejelentés és feljelentés tud funkcionálni, továbbá a bizonyítás mérőföldköveiről. A továbbiakban egyesével fejtem ki a legfontosabb felderítési eszközöket, melyek a tényállás tisztázáshoz járulnak hozzá, azt segítik elő.

5.3.1. Nyilatkozat vs. Vallomás

Elsőként az ügyfél nyilatkozatát emelném ki, mely a büntetőeljárás oldalán a terhelt vallomástételével azonosítható, azonban mutatkoznak eltérések, hiszen versenyfelügyeleti eljárásban az ügyfél az eljárás eldöntéséhez szükséges adatot köteles szolgáltatni, mind személyes, mind védett adatot, nem köteles beismerő nyilatkozatot tenni, azonban a rá nézve terhelő bizonyítékokat kötelessége rendelkezésre bocsátani.⁴⁷ „Az ügyfél nyilatkozata tartalma szerint ténybeli előadás, adatszolgáltatás vagy védekezésének részeként előterjesztett vélemény, álláspont a feltárt tényállásról és annak tervezett jogi minősítéséről.”⁴⁸ A GVH azonban nem köteles a nyilatkozat elfogadására, határozatát a tényállásra kell alapoznia.⁴⁹

Ezzel szemben a büntetőeljárásban: „A terheltet a kihallgatásának megkezdésekor figyelmeztetni kell arra, hogy nem köteles vallomást tenni, a vallomás tételét, illetve az egyes kérdésekre történő válaszadást a kihallgatás folyamán bármikor megtagadhatja, de bármikor dönthet úgy, hogy vallomást tesz, akkor is, ha korábban a vallomástételt megtagadta. Figyelmeztetni kell arra is, hogy amit mond, illetve rendelkezésre bocsát, bizonyítékként felhasználható. A figyelmeztetést, valamint a terheltnek a figyelmeztetésre adott válaszát jegyzőkönyvbe kell venni. A figyelmeztetés és a figyelmeztetésre adott válasz jegyzőkönyvezésének elmaradása esetén a terhelt vallomása bizonyítási eszközként nem vehető figyelembe.”⁵⁰

Ebből kifolyólag megállapítható, hogy míg az ügyfél bizonyos adatok rendelkezésre bocsátásában abszolút köteles, addig a terhelt nem köteles vallomást tenni, továbbá meg is tagadhatja a válaszadást, ezzel ellentétben az ügyfél kizárólag abban az esetben tagadhatja

⁴⁷ Tpv. 64/B. § (1)

⁴⁸ Kommentár, 2014. 562.o

⁴⁹ FB 7.K.34.206/2006/4. sz. ítélet

⁵⁰ Be. 117. § (2)

meg az adatszolgáltatást, ha azt az annak védelmét szabályozó külön törvény előírja. A nyilatkozat elfogadásával kapcsolatosan ismertettem, hogy nem köti a hatóságot, büntetőeljárásban azonban a beismerő vallomás erejéről a történelem máshogy vélekedik, mint manapság. Az inkvizitórius eljárás szerint a bizonyítékok királynője volt (regina probationum), azonban jelen büntetőeljárásunkban a terhelt beismerő vallomása nem helyettesíti, teszi okafogyottá egyéb bizonyíték megszerzését.⁵¹

5.3.2. Tanú és szakértő

A versenyfelügyeleti, illetve büntetőeljárásban is fontos szerepet kap a tanúvallomás. A Tptv. rendelkezése szerint a versenyfelügyeleti eljárás lefolytatásához szükséges körben és mértékben bárkitől felvilágosítás nyújtását kérheti, illetőleg az azt elősegítő adatok, iratok szolgáltatását.⁵² Ezenkívül a tanúbizonyítást az ügyfél is indítványozhatja, ugyanúgy, ahogy a büntetőeljárásban a terhelt.

Az alábbi táblázatban foglalom össze a tanúvallomás felhasználhatatlanságának okait a két eljárásban.

	Versenyfelügyeleti eljárás	Büntetőeljárás
Tanúként nem hallgatható meg	a) az, akitől nem várható bizonyítékként értékelhető vallomás	a) az egyházi személy és a vallási tevékenységet végző szervezet vallásos szertartást hivatásszerűen végző tagja arról, amire a hivatásánál fogva titoktartási kötelezettsége áll fenn
	b) védett adatnak minősülő tényről az, aki nem kapott felmentést a titoktartás alól	b) a védő arról, amiről mint védő szerzett tudomást, vagy amit a terhelttel védői

⁵¹ Erdei-Hack-Hólé-Király-Koósné, 2014. 163.o

⁵² Tptv. 64/B. § (4)

	az arra jogosított szervtől vagy személytől ⁵³	minőségében közölt
		c) akitől a testi vagy szellemi állapota miatt nyilvánvalóan nem várható helyes vallomás
		d) a hatósági tanú olyan tényekre, adatokra, körülményekre nézve, amelyre titoktartási kötelezettség terheli, és ez alól a bíróság, az ügyész, illetőleg a nyomozó hatóság nem mentette fel
		(2) Minősített adatról nem hallgatható ki tanúként az, aki a titoktartási kötelezettség alól nem kapott felmentést
		(3) A (2) bekezdésben meghatározott esetben a minősített adat védelméről szóló törvényben meghatározott minősítő az ügyész, illetőleg a bíróság megkeresésére dönt a felmentés megadásáról vagy a titoktartási kötelezettség fenntartásáról. A felmentésre irányuló

⁵³ Ket. 53.§ (3)

		megkeresésben azonosításra alkalmas módon meg kell jelölni azokat a kérdéseket, amelyekre a felmentést kéri ⁵⁴
A tanúvallomást megtagadhatja	a) a tanú az ügyfelek valamelyikének hozzátartozója	a) a terhelt hozzátartozója
	b) a tanú vallomásaival saját magát vagy hozzátartozóját bűncselekmény elkövetésével vádolná	b) az, aki a (4) bekezdés esetét kivéve magát vagy hozzátartozóját bűncselekmény elkövetésével vádolná, az ezzel kapcsolatos kérdésben, akkor is, ha a tanúvallomást az a) pont alapján nem tagadta meg
	c) a tanú médiatartalom-szolgáltató, vagy vele munkaviszonyban vagy munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyban álló személy, és a tanúvallomásaival a számára a médiatartalom-szolgáltatói tevékenységgel összefüggésben információt átadó személy kilétét felfedné ⁵⁵	c) - a 81. § (2) bekezdésében foglalt titoktartási kötelezettség esetét ide nem értve - az, aki a foglalkozásánál vagy közmegbízatásánál fogva titoktartásra köteles, ha a tanúvallomással a titoktartási kötelezettségét megsértene, kivéve, ha ez alól a külön jogszabály szerint jogosult felmentette, vagy külön jogszabály

⁵⁴ Be. 81.§

⁵⁵ Ket. 53.§ (4)

		szerint a bíróság, az ügyész, illetőleg a nyomozó hatóság megkeresésére a titoktartási kötelezettség alá eső adat továbbítása a felmentésre jogosult számára kötelező
		d) a médiatartalom-szolgáltató, valamint a vele munkaviszonyban vagy munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyban álló személy, ha a tanúvallomásával a számára a médiatartalom-szolgáltatói tevékenységgel összefüggésben információt átadó személy kilétét felfedné, az ezzel kapcsolatos kérdésben, kivéve, ha a bíróság az információt átadó személy kilétének felfedésére kötelezte ⁵⁶

Tartalmában hasonló a koncepció, azonban a fel nem használhatóság, és megtagadhatóság kérdésében is a büntetőeljárás szabályozása kiterjedtebb.

A szakértők jelenléte a versenyfelügyeleti eljárásban szűkebb körűen jelenik meg, mint a büntetőeljárásban, hiszen kartellügyekben a bizonyítékok értékelése kapcsán inkább

⁵⁶ Be. 82.§ (1)

jogkérdések merülnek fel, melyekben szakértő kirendelése szükségtelen, de ez nem jelenti azt, hogy szakértői bizonyításnak egyáltalán nincs helye a kartellek bizonyítása kapcsán.⁵⁷

5.3.3. Megkeresés

A Tpt. alapján a versenyhatóság nem csak bármely személytől, szervezettől kérhet felvilágosítást a bizonyításhoz, hanem belföldi jogsegély keretében adat vagy irat szolgáltatása iránt megkereshet más hatóságot, állami vagy önkormányzati szervet, amely köteles a megkeresés teljesítéséhez szükséges személyes és védett adatokat a GVH rendelkezésére bocsátani.⁵⁸

A versenyfelügyeleti eljáráshoz hasonlóan a büntetőeljárás is alkalmazza a megkeresés jogintézményét, melyet a 71. § taglal.

„A bíróság, az ügyész és a nyomozó hatóság állami és helyi önkormányzati szervet, hatóságot, köztestületet, gazdálkodó szervezetet, alapítványt, közalapítványt és egyesületet kereshet meg tájékoztatás adása, adatok közlése, átadása, illetőleg iratok rendelkezésre bocsátása végett, ... A rejtjelezett vagy más módon megismerhetetlenné tett adatot a megkeresett köteles az átadás vagy a közlés előtt eredeti állapotába visszaállítani, illetőleg a megkereső számára az adat tartalmát megismerhetővé tenni. ...

(2) A bíróság, az ügyész és a nyomozó hatóság helyi önkormányzatot és más hatóságot iratok rendelkezésre bocsátása végett is megkereshet.”

Ez a lehetőség időt spórol a hatóságoknak a bizonyítási eszközök felkutatása során, mert adott esetben munkaerő megosztási funkcióval rendelkezik.

5.3.4. Helyszíni kutatás/helyszíni szemle

A leghatékonyabb bizonyítékgyűjtési módszer a helyszíni vizsgálódás, egyik fajtája a helyszíni kutatás⁵⁹, melynek speciális alfajtajának megnevezésére a „*rajtaütés*” (dawn raid) kifejezést használjuk. Ez a kartellek feltárásában kulcsfontosságú, hiszen nem érdekük

⁵⁷ Kommentár, 2014. 567.o.

⁵⁸ Tpt. 64/B. § (3)

⁵⁹ ifj.Sipos László: A kartellek és a GVH „engedékenységi politikája”, Jogi Fórum, Győr, 2007, 6.o.

a jogellenes magatartásukat alátámasztó bizonyítékok feltárása, ezért eredményességét veszélyeztetné az előzetes közlése az időpontnak és a keresett bizonyítékok megjelölése. Ez az eszköz tekinthető leginkább rokon intézménynek a büntetőeljárásban szereplő szemlével, házkutatással, lefoglalással. Célja a feltételezett jogsértéssel kapcsolatos bizonyítási eszközök felkutatása. Ennek kivitelezéséhez bírói engedély szükséges, melynek megadásának jogszerűségét csak az ügy érdemében hozott határozat megtámadásában lehet vitatni, külön jogorvoslati lehetőség nem biztosított, hiszen ezzel az intézkedés célját ásná alá.

Bírói gyakorlat által tett fontosabb megállapítások a helyszíni kutatással kapcsolatosan:⁶⁰

- bírói engedélyhez szükséges, hogy az indítvány indokolása, mellékletei kellő és szükséges mértékben valószínűsítsék az intézkedés szükségességét⁶¹
- rajtaütés célja a gazdasági versenyt korlátozó megállapodás tilalmába ütköző magatartás felderítése⁶²
- a kutatás során jogszerűen felderített bizonyítékokból való további bizonyíték kinyerése, ezek felhasználása jogszerű, továbbá a kutatás jogszerűségét nem vonja kétségbe, ha a kutatás indokoltságát alátámasztó információ ismeretlen személytől származik⁶³
- a rajtaütésen jelenlevő vizsgálók magatartása aktív⁶⁴
- rendőrség közreműködése a helyszíni kutatás során fakultatív, nem pedig a szabályos lefolytatás feltétele⁶⁵

Ezen megállapítások mellett fontos kiemelni a bírói engedély megszerzéséhez szükséges elemeket:

- a Gazdasági Versenyhivatal valószínűsítése azzal kapcsolatosan, hogy egyéb vizsgálati cselekmény nem lenne elegendő hatékonyságú,
- ésszerű megalapozottsággal feltehető, hogy az indítvány által megjelölt helyen a keresett, jogsértést alátámasztó bizonyítási eszköz megtalálható
- feltételezhető, hogy hatósági együttműködés hiányában azt nem bocsátanák rendelkezésre vagy megsemmisítenék.⁶⁶

⁶⁰ Kommentár, 2014. 570.o.

⁶¹ Főv.Ít.2.Kf.27.399/2010/6.sz. ítélete

⁶² Főv.Ít.2.Kf.27.232/2007/14.sz. ítélete, Legfelsőbb Bíróság Kfv.Iv.39.399/2007/28.sz. ítélete

⁶³ LB Kfv.VI.37.232/2011/13.sz. ítélete

⁶⁴ Főv.Ít.2.Kf.27.050/2011/9.sz. ítélete

⁶⁵ Főv.Ít.2.Kf.27.052/2007/22.sz. ítélete

A helyszíni kutatást nem csak az ügyfél üzleti használatú helyiségeibe történő kutatást foglalja magába, hanem a magánhasználatúakat is, továbbá bármely ingatlant, járművet, adathordozót átkutathat, önhatalmúlag beléphet oda, lezárt területet, épületet, helyiséget felnyithat.⁶⁷Ezzel kapcsolatosan a vizsgált vállalkozást együttműködési kötelezettség terheli. Ezt támasztja alá az az ítélet, mely szerint „*pusztán azon tény, hogy a felperes ügyvédei először megtagadták, hogy beengedjék a Bizottságot az egyik igazgatója irodájába, elég annak megállapításához, hogy a felperes megtagadta, hogy teljesen alávesse magát a vizsgálatokat elrendelő határozatnak, anélkül, hogy a Bizottság feladata lenne bizonyítani, hogy a visszautasítás által okozott késedelem dokumentumok megsemmisítését vagy elrejtését idézhette volna elő.*”⁶⁸

Másik formája a helyszíni vizsgálódásnak a szemle, mely során az ellenőrizni kívánt vállalkozás rendelkezik a döntés jogával, hogy fogadja-e a hatóságot. A vállalkozás beleegyezésével a GVH iratokba való betekintésre tarthat igényt, másolatot készíthet, azokat lefoglalhatja. Ezen eseményekről mindig kell felvenni jegyzőkönyvet.⁶⁹

A Tptv. 65.§ foglalkozik az elektronikus adathordozón rögzített adatok hozzáférhetővé tételéről, erről a vizsgáló másolatot készíthet, átvizsgálhatja tükörmásolat készítésének felhasználása által. Ennek indokoltságát támasztja alá, hogy a helyszínen nincs arra mód, hogy azonnal kiválaszthassa a versenyjogilag releváns információkat az alperes.⁷⁰

A büntetőeljárásban ezen a bizonyíték feltárását elősegítő eszközök közül a helyszíni szemle nem csak dokumentumok feltárására, hanem személyek, tárgyak, helyszínek megtekintésére, illetőleg azok megfigyelésére irányul. A dokumentálás legfontosabb követelménye a jegyzőkönyvkészítés ebben az esetben is. Ezt a bíróság, ügyészség és nyomozóhatóság is elrendelheti. Házkutatást úgyszintén mindhárom hatóság elrendelheti, azonban kizárólagosan a bíró jogosult kiadni az ügyvédi, közjegyzői irodára, egészségügyi intézményre vonatkozó kutatás engedélyét. Ezt az érintettek jelenlétében, vagy hatósági tanú alkalmazásával lehet lefolytatni úgy, ahogy a versenyfelügyeleti eljárás kapcsán is. Továbbá itt is fontos tényezőként kell megemlíteni a jegyzőkönyv megírását és az érintettek együttműködési kötelezettségét. A lefoglalás egyik célja egy dolog biztosítása

⁶⁶ Kommentár, 2014. 571.o.

⁶⁷ Tptv. 65/A. § (1)

⁶⁸ T-357/06.sz.Koninklijke Wegenbouw Stevin BCV (székhelye: Utrecht) kontra Európai Bizottság ügyben 2012. szeptember 27-én hozott ítélet 239. pont

⁶⁹ Sipos, 2007. 6.o.

⁷⁰ Kommentár, 2014. 572.o.

bizonyítás érdekében, ennek tárgya lehet dolog, információs rendszer és azon tárolt adat is, és ezt is mindhárom hatóság elrendelheti a fenn említett kivételek figyelembe vételével.⁷¹

5.4. Engedékenység

„Az engedékenységi politikától a hatóságok a jólét növekedését remélik, bevezetésük célja, hogy a meglévő kartellek közül minél több megszűnjön, és kevesebb tudjon újra kialakulni. Az intézkedések nyomán a korábbinál több piacon fog a verseny a meghatározóvá válni, mely növeli az allokációs hatékonyságot, és a jólétet.”⁷²

Az engedékenység egy tipikusan a kartell felderítését szolgáló eszköznek tekinthető, hiszen olyan vállalkozás az alanya, amely információt szolgáltat a kartelltilalomba ütköző valamely megállapodás létéről, továbbá ebben való részvételét elismeri és mindezért cserébe mentesül a szankció alól, vagyis a bírság mértékében kap kedvezményt.⁷³ Ez az eszköz abban különbözik az eddig említettektől, hogy kifejezetten a Tpvt. 11.§, illetve az EUMSZ 101. cikkének tilalmába ütköző magatartás felderítésére specializálódik, míg a többi korábban említett eszköz egyéb jogsértések felderítésére is alkalmas.

A Tpvt. 78/A.-79.§ taglalja az engedékenység részletszabályait, melyek közül érdemes kiemelni az engedékenység iránti kérelem két fajtáját. Az egyik kérelem célja, hogy a GVH számára olyan információval szolgáljon a kérelmező vállalkozás, amely alapul szolgálhat a bírói engedély megszerzésére helyszíni kutatás céljából, ennek az a feltétele, hogy a GVH ne rendelkezzen a benyújtásig elegendő információval az engedély megadásához, különben szükségtelen lenne az információ szolgáltatása. Ez a fajta mentességi kérelem feltételezi, hogy még nem indult eljárás a jogsértő magatartással kapcsolatban, azonban ezen belül is két fajta esetről beszélhetünk, amikor semmilyen gyanúja sincs a versenyhatóságnak jogsértő magatartásról, vagy amikor panasz/bejelentés, esetleg egyéb módon a jogsértés létre való utalás már eljutott a hatósághoz, azonban ez az információ nem elegendő a helyszíni kutatás sikeres kezdeményezéséhez.⁷⁴ A másik mentesülési kérelem koncepciója, hogy a már megindult eljárásban is lehetőség nyílik a jogsértő magatartással szemben alkalmazott bírság enyhítésére, azonban ez addig

⁷¹ Erdei-Hack-Hólé-Király-Koósné, 2014. 165-166.o., 195-200.o.

⁷² http://www.gvh.hu/data/cms1000474/Priegl%20M%C3%A1t%C3%A9%20Ervin_2013_3%20%20hely_tanulm%C3%A1ny.pdf Utolsó letöltés ideje: 2016. április 22.

⁷³ Tpvt. 78/A. § (1)

⁷⁴ Kommentár, 2014. 649.o.

lehetséges, ameddig a GVH még nem rendelkezik elegendő bizonyítékkal a jogsértés alátámasztásához.

Ezen a ponton fontos kitérni arra, hogy mi történik akkor, ha a kartellben részt vevő több vállalat is mentesülési kérelemhez folyamodik. Ebben az esetben a jelentős többletértéket képviselő bizonyítékszolgáltatásnak időpontja határozza meg a sorrendiséget. Ennek hatása a bírság csökkentésének mértékére tekintettel a következők szerint alakul:

- az elsőként megfelelő vállalkozás esetén 30-50%-ig
- a másodikként megfelelő esetén 20-30%-ig
- végezetül a harmadikként vagy többedikként megfelelő vállalkozás esetén 20%-ig terjedhet a bírság csökkentésének mértéke.⁷⁵

Korábban kifejtésre került, hogy a mentesülés megadásának feltétele, hogy a jogsértésben való részvételt elismerje a kérelmező vállalkozás, azonban további feltételként szerepel a jogsértő magatartás befejezése, ez alól azonban vannak kivételek. Az elsőként említett mentesülés keretein belül például a jogsértő megállapodásban való részvételt addig támogató vállalkozás magatartásának hirtelen megváltozásával jelezhet a kartell többi résztvevőjének, amely bizonyítékok esetleges megsemmisítését eredményezheti. Ebből kifolyólag a vállalkozásnak úgy kell viselkednie, mint a kérelem beadását megelőzőleg, de az aktív hozzájáruló magatartást a jogsértéshez kerülnie kell.⁷⁶

Összegezve a legfőbb probléma ennek az eszköznek az alkalmazása során az, hogy a visszajelzések bizonytalanok, nem lehet a hatékonyságát kimutatni, mivel a kartellek titokban működnek, nem lehet tudni, hogy a felderítettség arányával egyenesen arányos a kartellek jelenléte is, esetleg az eszköz használata fizetődött ki, és ennek köszönhető a kartellek nagyobb számban való „*lefülelése*”.⁷⁷

A büntetőjogban is használatos az ehhez hasonló jogintézmény,⁷⁸ azonban ez a Btk. különös részében az egyes bűncselekmények alátámasztását szolgáló információnak a hatóság tudomására hozásának ellenében érvényesül. Számos esetben alkalmazható a bíróság részéről a korlátlan enyhíthetőség, de amelyek az engedékenységi politikával

⁷⁵ Tpv. 78/A. § (5)

⁷⁶ Kommentár, 2014. 656.o.

⁷⁷ http://www.gvh.hu/data/cms1000474/Priegl%20M%C3%A1t%C3%A9%20Ervin_2013_3%20%20hely_tanulm%C3%A1ny.pdf Utolsó letöltés ideje: 2016. április 22.

⁷⁸ http://www.gvh.hu/data/cms1029235/Eng_tajekoztato_Btk_140805.pdf Utolsó letöltés ideje: 2016. április 22.

mutatnak hasonlóságot azok a következők: kábítószer birtoklása⁷⁹, hamis vád⁸⁰, hamis tanúzás⁸¹, vesztegetés⁸², vesztegetés elfogadása⁸³, hivatali vesztegetés⁸⁴, hivatali vesztegetés elfogadása⁸⁵, vesztegetés bírósági vagy hatósági eljárásban⁸⁶, vesztegetés elfogadása bírósági vagy hatósági eljárásban⁸⁷, befolyás vásárlása⁸⁸, befolyással üzérkedés⁸⁹, bántalmazás hivatalos eljárásban⁹⁰, bántalmazás közfeladatot ellátó személy eljárásában⁹¹, kényszervallatás⁹², terrorcselekmény⁹³, mező- és erdőgazdasági hasznosítású föld jogellenes megszerzése⁹⁴, uzsora-bűncselekmény⁹⁵ és végül a versenyt korlátozó megállapodás közbeszerzési és koncessziós eljárásban⁹⁶. Ezen bűncselekmények korlátlan enyhítéseiben az a fő szempont, hogy a saját elkövetéstől függetlenül, azt bevallva a hatóság tudomására hozzák a másik fél Btk. tényállásába ütköző magatartását.

A koncepció mindkét jogág tekintetében azonos, tehát a jogsértő magatartás elismerése, és abban további részt vevők felfedése cserébe a szankció enyhítéséért.

5.5. Nélkülözhetetlen bizonyíték szolgáltatásáért járó díj

Ez az eszköz az engedékenységi politika kellő hatékonysága híján került bevezetésre, mellyel egy erős ösztönzöt épített be a kartellek felderítésének kivitelezésébe a jogalkotó.⁹⁷ Ez az eszköz nem alkalmazható azokra, akiknek vállalkozása korábban mentesülési kérelem alapján a szankció csökkentésében részesült, illetve az sem veheti igénybe, aki bűncselekménnyel vagy szabálysértéssel jutott hozzá az informatív bizonyítékhoz. Az informátori díjként is nevezett eszköz a Tpv. 79/A - B. § alatt található. Fontos különbség a mentesüléshez képest, hogy míg azt vállalkozás veheti igénybe, ehhez csak természetes

⁷⁹ Btk. 180.§ (3)

⁸⁰ Btk. 270.§ (2)

⁸¹ Btk. 275.§ (2)

⁸² Btk. 290.§ (5)

⁸³ Btk. 291.§ (5)

⁸⁴ Btk. 293.§ (6)

⁸⁵ Btk. 294.§ (5)

⁸⁶ Btk. 295.§ (3)

⁸⁷ Btk. 296.§ (3)

⁸⁸ Btk. 298.§ (4)

⁸⁹ Btk. 299.§ (6)

⁹⁰ Btk. 301.§ (4)

⁹¹ Btk. 302.§ (4)

⁹² Btk. 303.§ (4)

⁹³ Btk. 314.§ (3)

⁹⁴ Btk. 349.§ (4)

⁹⁵ Btk. 381.§ (4)

⁹⁶ Btk. 420.§ (6)

⁹⁷ http://epa.oszk.hu/02000/02051/00027/pdf/EPA02051_Tudomanyos_Kozlemenyek_27_2012_aprilis_197-203.pdf Utolsó letöltés ideje: 2016. április 22.

személy folyamodhat, ezen kívül szigorításnak tekinthető a másik eszközhöz képest, hogy ebben az esetben a GVH csak a nélkülözhetetlen írásos bizonyítékot jutalmazza. Emellett az olyan információ is jutalmazásra kerül, amely a helyszíni kutatás megindításához szükséges bírói engedély megadását segíti elő, ez azonban csak akkor díjazandó, amennyiben a sikeres kutatás alkalmával a GVH szert tesz egy nélkülözhetetlennek minősülő írásos bizonyítékra. Az információ szolgáltatására mind a már megindult versenyfelügyeleti eljárásban lehetőség van, mind még az eljárás megindulása előtt. Utóbbi esetben panaszosként vagy bejelentőként tájékoztatja a hatóságot az információról, ez az informátor döntése, hogy a szolgáltatott bizonyítékot mennyire formaszzerűen kívánja benyújtani. Az információ hasznossága azonban csak az ügyben hozott érdemi döntéshozatal után állapítható meg, ahogy a díja is.⁹⁸

Az imént említett eszköz a büntetőjogban a nyomravezetői díjjal esik egy latba. *„Mérlegelés kérdése, hogy az adott ügy mennyiben veszélyes a társadalomra, illetve mekkora közfelháborodást kelt. Ez meglehetősen szubjektív dolog. Aki dönt - az országos vagy megyei főkapitány -, sokféle szempontot figyelembe vesz, nyilván politikait is. Amikor kitűznek egy-egy nagyobb nyomravezetői díjat, akkor megszorodnak a bejelentések, hiszen a pénzszerezés lehetősége nagyon sok embert megindít. Vannak, akiknek abszolút semmi közük a dologhoz, de próbálkoznak, és vannak, akik az „ügy közelében járnak” ugyan, de nem használható az információjuk.”*⁹⁹ Itt a szubjektív árszabással szemben láthatjuk, hogy a korábban említett informátori díj objektív meghatározáson alapul, a kiszabott bírság mértékéhez igazodva. Általában a nyomravezetői díjat annak juttatják, aki a bűncselekményre vonatkozóan, olyan információval rendelkezik az elkövető személyével kapcsolatosan, mely alapján azonosítható, illetve a bűnösségére a gyanú megalapozottá válik és ennek az információnak a nyomravezető vállalja a tárgyalás során való ismertetését.¹⁰⁰ Itt különbség mutatható ki az informátori díjjal kapcsolatosan, hiszen míg ott el nem indult, illetve folyamatban lévő ügyben is juttathat ilyen díjat a hatóság, addig büntetőügynél csak a már folyamatban lévő eljárásban fizethető a bizonyítékszolgáltatásért.

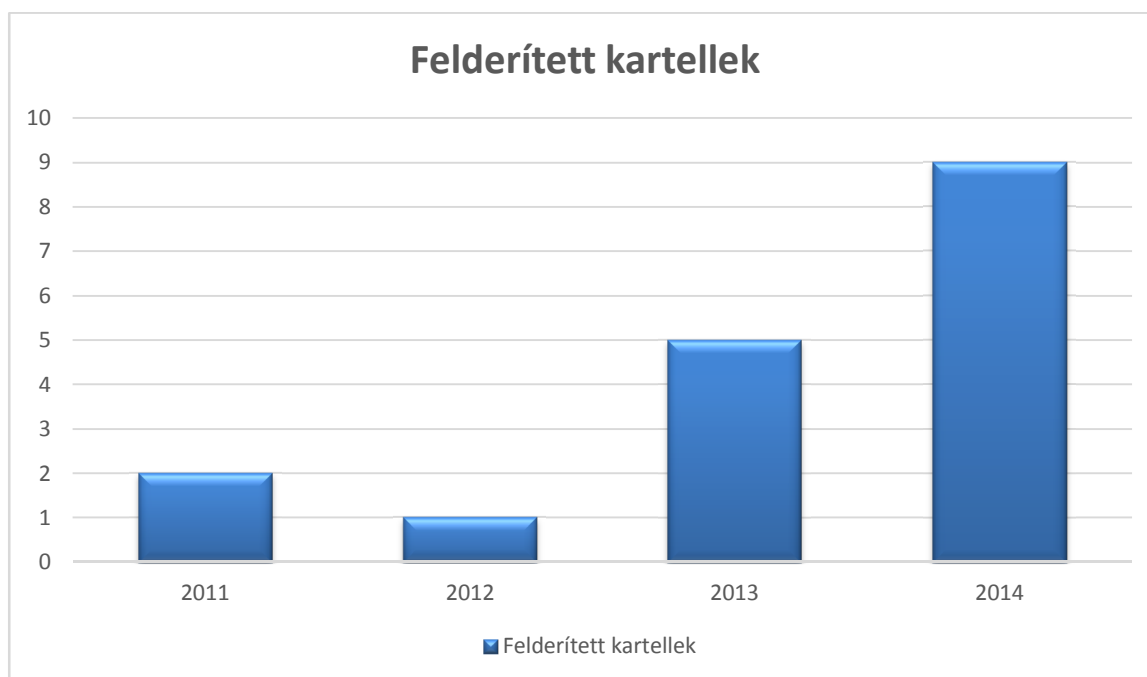
⁹⁸ Kommentár, 2014. 669-675.o.

⁹⁹ <http://www.belfoldihirek.com/kek-hirek/kek-hirek-mekkora-lehet-a-nyomravezetoi-dij-> Utolsó letöltés ideje: 2016. április 22.

¹⁰⁰ <http://444.hu/2014/09/14/soroksari-gyilkosság-5-milliot-ajanlanak-a-nyomravezetonek/> Utolsó letöltés ideje: 2016. április 22.

6. Befejezés

Összegezve az eddig elmondottakat a versenyfelügyeleti eljárás hasonlósága a büntetőeljárással szembe tűnő. Ezen belül főként a felderítő eszközök alkalmazásánál ütközik ki az azonosság. Korábban már kitértem az egyes eszközöknél a különbségekre, hasonlóságokra, azonban az eszközök hatékonyságát csak érintőlegesen említettem. Maga az effektivitás nehezen mérhető, hiszen a kartellezés egy titokban működő megállapodás, emiatt a felderített kartellek száma nem tudjuk, hogy hány darab felderítetlen kartellhez viszonyítható, ettől függetlenül azonban növelhető lenne a felderített kartellek száma, ha a GVH kezében hatékonyabb eszközök lehetnének, már-már a nyomozó hatóságot megillető jogosítványok, vagy más kifinomult technikák.¹⁰¹

1. ábra

Felderített kartellek száma a 2011-2014-es időszakban. Forrás: GVH

A GVH beszámolóai alapján készült statisztika kimutatja, hogy a felderítettség 2011-2014-es időszakban jelentősen növekedett, de ez nem tér ki a látens megállapodások helyzetének alakulására, annak számosságára, illetve nem jelzi a kartellek számának alakulását. Ettől

¹⁰¹ <http://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/kaszas-agnes-roxan/kaszas-agnes-roxan-vedes-tezisek.pdf> Utolsó letöltés ideje: 2016. április 22.

függetlenül az eszközök hatékonysága nem kétséget kizáróan hibát nem ismerő, de érzékelhetően kimutatható a cél elérése az igénybevételük hatására.

Irodalomjegyzék

Berke Barna – Papp Mónika: Az Európai Unió gazdasági joga II. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2013

Erdei Árpád-Hack Péter-Holé Katalin-Király Eszter-Koósné Mohácsi Barbara: Büntetőeljárás jog I., ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2014

ifj.Sipos László: A kartellek és a GVH „engedékenységi politikája”, Jogi Fórum, Győr, 2007

Kommentár a tisztességtelen piaci magatartás és versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvényhez, GVH, Budapest, 2014

Nagy Csongor István: Kartelljogi kézikönyv HVG-ORAC, Budapest, 2008

Peritz Rudolph J. R.: Competition policy in America, 1888-1992: history, rhetoric, law, Oxford University Press, New York; Oxford, 1996

Versenytükkör, Különszám II., XII. évfolyam, GVH, Budapest, 2016

Wells Wyatt C.: Antitrust and the formation of the postwar world, Columbia University Press, New York; Chichester, 2002

Wish, R.: Competition Law. Oxford University Press, 2009

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=HU>

http://www.andrastoht.hu/files/versenypolitika_es_szabalyozas.pdf

<http://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/kaszas-agnes-roxan/kaszas-agnes-roxan-vedes-tezisek.pdf>

<http://444.hu/2014/09/14/soroksari-gyilkossag-5-milliot-ajanlanak-a-nyomravezetonek/>

<http://www.belfoldihirek.com/kek-hirek/kek-hirek-mekkora-lehet-a-nyomravezetoi-dij->

http://epa.oszk.hu/02000/02051/00027/pdf/EPA02051_Tudomanyos_Kozlomenyek_27_2012_aprilis_197-203.pdf

http://www.gvh.hu/data/cms1029235/Eng_tajekoztato_Btk_140805.pdf

http://www.gvh.hu/data/cms1000474/Priegl%20M%C3%A1t%C3%A9%20Ervin_2013_3%20%20hely_tanulm%C3%A1ny.pdf

<http://cegvezetes.hu/2003/08/versenyjog-vallalkozasoknak/>

http://kgk.sze.hu/images/dokumentumok/kautzkiadvany2013/kreativ/kucseber_laszlo.pdf

[http://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/miko_sandor_a_magyarorszagi_kozbeszerzesi_kartellek_es_gazdasagi_jogi_hatasaik\[jogi_forum\].pdf](http://www.jogiforum.hu/files/publikaciok/miko_sandor_a_magyarorszagi_kozbeszerzesi_kartellek_es_gazdasagi_jogi_hatasaik[jogi_forum].pdf)

T-111/08.sz., Mastercard és mások kontra Bizottság-ügy,

C-309/99.sz., Wouters-ügy,

Vj-1/2008., Vj-36/2008., Vj-051/2008., Vj-99/2008., Vj-143016/2008., Vj-74/2003., Vj-51/2005., Vj-1/2008., Vj-74/2003.,

Verband der Sachversicherer eV kontra Bizottság 45/87. sz. Ügy,

T-357/06.sz.Koninklijke Wegenbouw Stevin BCV (székhelye: Utrecht) kontra Európai Bizottság ügyben 2012. szeptember 27-én hozott ítélet,

Főv.Ít.2.Kf.27.399/2010/6.sz. ítélete,

Főv.Ít.2.Kf.27.232/2007/14.sz. ítélete,

Legfelsőbb Bíróság Kfv.Iv.39.399/2007/28.sz.ítélete,

Legfelsőbb Bíróság Kfv.VI.37.232/2011/13.sz. ítélete,

Főv.Ít.2.Kf.27.050/2011/9.sz. ítélete,

Főv.Ít.2.Kf.27.052/2007/22.sz. ítélete,

FB 7.K.34.206/2006/4. sz. Ítélet,

KFv.III.37.690/2013/29., T-541/08.sz. Sasol kontra Európai Bizottság 2014. július 11-én hozott ítélete

2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről (Btk.)

1996. évi LVII. törvény a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról (Tptv.)

2004. évi CXL. törvény a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól (Ket.)

1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról (Be.)